

FRANJO VEČESLAV MAREŠ

NEJASNO MJESTO »DOSPĚEM' INĚMI«
U I. STAROSLAVENSKOJ LEGENDI
O SV. VEČESLAVU

Kad je Boleslav ubio svojeg brata, češkog kneza Večeslava, savjetovao je Boleslavu Tira, član njegove pratnje, da bi otišli i usmrtili također kneginju-majku Dragomiru: *Poidem^o da ubiem^o i gospoju mater^o vaju, da in^ogdu okaeši brata i mater^o* 'Hajdemo da ubijemo i gospođu majku vašu da zajedno oplacheš brata i majku'. Boleslav je odgovorio:

(ruska redakcija vostokovska, rukopis XVI. stolec^a:)

ni ka ny sja dežet^o daže in^omi dosp^oem';

(ruska redakcija minejska, rukopisi XVI. stolec^a:)

n^o kamo sja ei d^oti da iže in^omi dosp^oet^o;

(hrvatsko-glagoljska redakcija, I. Novljanski brevijar iz 1459:)

n^o kamo se d^oždet^o dos^odeže (var.: *don'd^ože*, Ljubljanski brevijar, kraj XIV. stolec^a) *dos'p^oem^o inei* (var.: *in^omi*, Ljublj.).¹

Mjesto se odavna smatra nejasnim. I stari prepisivači nisu tu bili sigurni za pravi smisao teksta; dokazuju to ne samo brojne varijante, nego također »izlaz u slučaju nužde«, kojim je pošao hrvatski pisar rimskog brevijara Illirico 6, pišući mjesto čitave ove rečenice samo: *n^o oš^oće* 'još ne'.

U dosadašnjoj literaturi predmeta nalazimo slijedeća tumačenja (prijevode):

(Češki:)

Vost.: *Nikam se nepod^ože, než jinými (ji) dosáhneme.* — *Nikam se nepod^ože, dokud nedostihneme jiných.* — *Neni, kam by se pod^oěla, dokud*

¹ *Sborník staroslovanských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile*, usp. J. V a j s, Prag 1929, 18, 26, 41. — Hrvatsko-glagoljski brevijar Illirico 6 (iz 1379) ima samo: *n^o oš^oće*.

(jí) nedostihneme jinými (prostředky). — Není, kam by se poděla, dokud to neskoncujeme s jinými. — ... dokud nedosáhneme jiných (B. Havránek).

Min.: Nikam se nepoděje, až jinými dospěje. — Nemá se kam utéci, jintam se ani nedostane.

Hrv.-glag.: Nikam se nepoděje, než jinými dosáhneme jí.²

(Hrvatski:)

Nema kamo bi se djela, dok je ne stignemo drugim načinom.³

(Latinski:)

Non est, quo evadat, donec aliis (rationibus) consecuti erimus. — Nusquam nobis evadet, si per alios eam consequimur.⁴

Nijedno od ovih tumačenja ne zadovoljava. Mislim da se u različitim varijantama rukopisa skriva jedna prastara pogreška u čitanju, zabuna koja potječe iz mnogoznačnosti srednjovjekovne scriptio continua. U češko-crkvenoslavenskom arhetipu vjerojatno se je čitalo:

Ně kamo se děždetъ,⁵ daže⁶ i ne my dospějemъ, odnosno ... daži ne i my dospějemъ. To znači (češki:) Nikam se nepoděje, dokud i my nepřijdem (nedorazíme); (hrvatski:) Nema kamo bi se djela, dok i mi ne stignemo; (latinski:) Non habet, quo se vertat, priusquam pervenerimus.

Vezenik *daže ne* (*daži ne*) dobro je u staroslavenskom posvjedočen u značenju 'dok ne, antequam, priusquam, donec', npr.: *iděmъ ubo bratija ... , daže ne pridetъ ... vojevoda* Supr 16, 20 (πρὶν ἐλθεῖν).⁷ — *Dospěti* je potvrđeno u Žitiju Konstantina, Metoda i na ovom mjestu većeslavске legende (bohemizam?).⁸ Zanimljivo je da u Const i Meth

² Sb. stsl. lit. pam., locis cit.; — pregled vidi: E. Bláhová — V. Konzal (— A. Rogov), *Staroslověnské legendy českého původu*, Prag 1976, 72, 99, 120, 135; — B. Havránek, *Kritické poznámky k první staroslověnské legendě o sv. Václavu*, Slovanské studie (= Vajsov zbornik), Prag 1948, 142—143.

³ Hrvatska književnost srednjeg vijeka, prir. V. Štefanić i suradnici B. Grabar, A. Nazor, M. Pantelić, Zagreb 1969, 250, bilj. 40.

⁴ M. Weingart, *První česko-církevněslovanská legenda o sv. Václavu, rozbor filologický*, Svatováclavský sborník, I: Kníže Václav Svatý a jeho doba, Prag 1934, 980. — Drugi je prijevod Miklošičev (usp. Havránek, o. c., 142).

⁵ U češkoj redakciji valjda *dějetъ* ili *dezetъ* (??).

⁶ Odnosno *dože* koje je posvjedočeno u češko-crkvenoslavenskim Besědama Grgura Velikoga (ali samo u spoju *dože i do 'usque'*).

⁷ *Lexicon linguae palaeoslovenicae — Slovník jazyka staroslověnského I*, Prag 1966, sub *daže*, *daži* i *doži*.

⁸ U staročeskom je glagol *dospěti* dobro posvjedočen točno u istom značenju ('pervenire'); usp. J. Gebauer, *Slovník staročeský I*, 2. izd., Prag 1970, sub *dospěti* (npr.: *tolikrát je pobi král český, dřeve než Němci dospějichu*). U novočeskom dolazi *dospěti* u mjesnom smislu samo uz označenje cilja (to znači uvijek sa priložnom oznakom mjesta, npr. *čelo průvodu dospělo k náměstí*); usp. *Slovník spisovného jazyka českého I*, Prag 1960, sub *dospěti*.

dolazi u sličnom kontekstu: *nadějušče sja i my dospěti togože* Const 11 (Lavrov 24, 8) i *dondeže my ne dospěxomъ* Meth 8 (Lavrov 73, 22).⁹ Čini mi se da ovi paralelni primjeri znatno podupiru našu rekonstrukciju.

Zusammenfassung

DIE DUNKLE STELLE »DOSPEEM' INEMI« IN DER I. KIRCHENSLAVISCHEN WENZELSLEGENDE

Auf Grund der *scriptio continua* entstand in einer frühen Abschrift ein Fehler (durch falsche Gliederung der Buchstabenreihe in Wörter). Die in den Textredaktionen vorkommenden unklaren Lesungen gehen wahrscheinlich auf den folgenden ursprünglichen Wortlaut zurück: *Ně kamo sę deždetъ, daže i ne my dospějemъ* oder ... *daži ne i my dospějemъ* 'Sie kann nirgendhin abkommen, bevor auch wir nicht eintreffen'.

⁹•*Lex. linguae psl.*, sub *dospěti*; ovim je primjerima (uključno naše mjesto iz Venc) iscrpljena čitava građa.